

*dienst voorbereid en met medewerking van Natasja Bos, Suzanne Hermans, Mirjam van Strien en Annemieke Westerheijden, AKA gesprekskring Life@faith
voorganger: ds. Joep Dubbink*

Schriftlezing: 1 Petrus 2:16-17, 3:1-13

Gemeente van onze Heer,

Natuurlijk ben er mooi ingetrapt! Met een gesprekskring van vier vrouwen een dienst voorbereiden, een thema over vrouwen en mannen, en wie gaat de overdenking houden: die man...! Voor de beeldvorming is dat niet best, veel beter als Sibilla deze dienst had gedaan. Maar ja, soms komen die dingen zo uit. En het dan kort houden lukt me ook al niet, met zo'n thema...

"Waar beginnen we aan? Het is duidelijk dat Petrus niet te redden is" – schrijft iemand (een man overigens weer) al 30 jaar geleden – om natuurlijk nog wel een poging te doen Petrus wél te redden, zoals ik dat ook zal proberen. Maar hij heeft wel gelijk: als je hoort over 'vrouwen die het gezag van hun man moeten erkennen', dan weet je toch eigenlijk al genoeg?

Het probleem is duidelijk: heel onze cultuur was en is doordrongen van ongelijkheid tussen mannen en vrouwen, al duizenden jaren. Dat is zo gewoon dat 't ons vaak niet meer opvalt. Het hoeft niet altijd zo gek als ik het meemaakte als tiener. Jarenlang deed ik vakantiewerk bij de post, en op zeker moment stond er een berichtje in de krant. Hoor nou eens, hadden ze per ongeluk bij de PTT twee *meisjes* aangenomen als postbode! Was natuurlijk niet de bedoeling, maar ja, de brieven waren verstuurd. Nou, het werd 'netjes' opgelost: ze konden wel in de kantine werken... Dat vonden we bij mij thuis ook toen al bizar: waarom zouden meisjes geen post kunnen bezorgen? Maar die denkwijze was destijds gewoon: een frame waarin vrouwen thuishoren in bepaalde beroepen en taken, vooral verzorgend. We zijn daarin wel wat vooruitgegaan, maar we zijn nog lang niet klaar. Ik wil wedden, als we over zoveel jaar terugkijken op onze tijd, zien we nog veel scherper waarin wij nu beperkt zijn: waarom is 90% van de werkers in de zorg, vooral in de meer praktische beroepen, vrouw?¹

Hoeveel feministische golven hebben we nu al niet gehad: u zag het in de presentatie, eerst vrouwen die onder meer het kiesrecht bevochten (na vele hardhandig neergeslagen demonstraties!), toen op veel meer terreinen zelfstandigheid, zoals werk, rechten rondom huwelijk en scheiding, en nu zijn we aan de derde golf bezig en nóg moet er regelmatig iets rechtgezet worden. Denk aan de vrouwen in het verzet, de verhalen van deze week: echtpaar in het verzet, hij krijgt het lintje, zij niet, want zij zorgde 'alleen maar' voor het eten voor al die mensen. Dat gold al helemaal voor homo's en lesbiennes in het verzet, die werden ook verzwegen, net zoals in het begin Hannie Schaft, die wel stierf voor de goede zaak maar ook communist was – we kunnen daar niet zo goed mee omgaan, met mensen die niet in de bekende kaders passen.

In Nederland kregen vrouwen het passief kiesrecht in 1917, het actief kiesrecht (mogen stemmen) in 1919.

¹ Vandaag in het nieuws: ondanks grote tekorten zijn er vrijwel geen mannen die in de kinderopvang werken, en die er werken voelen zich vaak ongemakkelijk vanwege de misbruikzaken van de laatste jaren. <https://www.nu.nl/economie/6262342/mannen-zijn-schaars-in-de-kinderopvang-het-probleem-zit-bij-de-ouders.html>. Over beeldvorming gesproken.

Ik ben bezig een dik boek te lezen dat probeert uit te leggen hoe het zo gekomen is, die achterstelling. Dat is ingewikkeld en heeft te maken met de manier waarop wij onze samenleving inrichten, arbeidsverdeling, voedselvoorziening. Er zijn aanwijzingen dat de oudste menselijke culturen, van jagers-verzamelaars, meer gelijkheid kenden, maar daar hebben we niet zoveel aan, daar kunnen we niet meer naar terug.

In 1956 werd na een motie van PvdA-kamerlid Connie Tenderloo het voor gehuwde vrouwen mogelijk gemaakt hun baan te behouden; voordien werden zij vaak ontslagen op hun trouwdag.

Hoe zit dat met de bijbel, hoe zit dat met geloof? Ja, wat verwacht je? De bijbel is een boek dat in een bepaalde tijd en cultuur ontstond, en die cultuur weerspiegelt. Dat is een cultuur die slavernij kent, en die helaas niet zomaar afwijst, dat hoorden we vorige week. En die cultuur is ook qua man-vrouw verhoudingen traditioneel, en de bijbelschrijvers gaan daarin mee. *Dat* is niet verrassend, des te verrassender is dat *af en toe* er voorbeelden zijn van heel sterke vrouwen, die een rol spelen die veel meer is dan bescheiden op de achtergrond, en van mannen die daarvoor ruimte geven.

Petrus loopt daarin niet voorop. Hij is, gezien de omstandigheden, niet zo happig op revolutie, zo zagen we ook bij die slavernij-kwestie. In de gezinssituatie is er wat meer vrijheid. Hoe je als mannen en vrouwen thuis met elkaar omgaat, dat bepaal je tenslotte zelf. En dat merk je ook: Petrus geeft hier wat vrijelijker adviezen. Maar, hij heeft wel steeds een dubbele agenda. Hij is als de dood, dat de christenen door een té vrije levenswijze problemen krijgen. Ze werden in zijn tijd al beschuldigd van wetteloosheid, en dat kan zomaar omslaan in een hetze, een storm op de sociale media, waarin de christenen het gedaan hebben. Zorg, zegt hij, dat je een goed geweten hebt, dat *als* je moet lijden, je tenminste onschuldig bent, en het niet is omdat je jezelf misdragen hebt. Dat is de richtlijn van Petrus: dus geen slavenopstand, en ook geen radicale veranderingen in de man-vrouw-verhoudingen.

Dat geldt ook voor zijn collega Paulus. Die zegt weliswaar heel principieel, dat er 'in Christus noch Jood noch Griek, noch slaaf noch vrije, noch man noch vrouw' is (Galaten 3:28) en dat is prachtig, maar in de praktijk valt hij ook snel terug in de geijkte patronen. Vrouwen moeten zwijgen in de gemeente, en hier moeten de vrouwelijke ontvangers van Petrus' brief 'het gezag van hun mannen erkennen'. Nou kun je diep nadenken over zo'n woord 'gezag', en wat dat dan precies betekent. Of dat iets anders is dan het 'respect' waarmee de man de vrouw tegemoet moet treden, maar je voelt een verschil. De vrouw krijgt ook veel meer opdrachten dan de man, bijvoorbeeld over haar kleding of make-up, die niet te uitbundig mogen zijn.

Heb je het weer! Bijna elke godsdienst heeft wel ergens mannen, die voor vrouwen bepalen wat ze aan moeten trekken! Dit is zo'n tekst waarmee tienermeisjes in de *bible-belt* nog steeds schijnen te worstelen: mag dat nu wel, mascara, oogschaduw, lipstick, nagellak? Mogen die leuke kleren nou wel, of niet? Alsjeblieft, laten we dat niet doen, een-op-een de richtlijnen van de apostelen overnemen voor nu, dat werkt niet. Dat wordt krampachtig gedoe, discussie over wat net nog wel mag en wat net niet meer.

Maar je kunt het ook van de andere kant bekijken, van de kant van de vrijheid! In onze tijd lees ik er kritiek in op een overdreven schoonheidsideaal, waarbij je als vrouw (ook als man trouwens!) er per se goed uit moet zien, in vorm moet zijn, en dat gaat nog heel wat verder: daar hoort de goede kleur bij, en het juiste gewicht, en ook botox en facelifts en weet ik wat niet al (voor de duidelijkheid,

daarmee bedoel ik natuurlijk *niet* de mensen die echt een ingreep nodig hebben, dat is natuurlijk prima). Als je Petrus zó leest, dan gaat het om een vorm van non-conformisme, stil protest, niet meedoen met elke *hype*, maar als christen op je eigen bescheiden manier leven, gericht op wat wezenlijk van belang is en niet op het uiterlijk. En dat zou weleens heel eigentijds kunnen zijn, en een boodschap voor ons.

Evengoed stapt Petrus wel in een ander frame, dat merk je aan zijn verschillende richtlijnen voor mannen en vrouwen. Hij gaat toch mee in het beeld van die tijd, waarin de man de dienst uitmaakt, en de vrouw op de achtergrond aanwezig is, in het huis misschien veel te zeggen heeft, maar niet in publiek optreedt. Daar denken wij anders over, en met reden. Zelfs met bijbelse redenen, want als je nou goed kijkt naar het bijbelse voorbeeld dat Petrus geeft, nou, daar zit meer aan vast. Even een zijsprong:

Petrus vertelt vol trots, dat Sara zo respectvol met haar man Abraham omging: ze noemt hem zelfs 'heer'! Dat is echt geestig, want wie het verhaal van de eerste aartsvader en -moeder leest kan onmogelijk concluderen dat hij de boventoon voert, en zij de ondergeschikte is. 1. zij is het, die voorstelt dat Abram maar een kind moet verwekken bij de dienstmeid Hagar – en Abram gehoorzaamt (Genesis 16:1-2); 2. als die zoon er komt en dat uit de hand loopt, wil zij het tweetal wegsturen (over zusterschap gesproken) en als Abram aarzelt zegt God (!) dat hij naar zijn vrouw moet luisteren (Genesis 21:12); en 3. als aan Sara dan een kind beloofd wordt, dan gelooft ze dat niet; want zij menstrueert niet meer en, zegt ze: 'Mijn heer – daar het je het– is ook al oud' (Genesis 18:11-12). Met andere woorden, die maakt ook al niet veel meer klaar. Ja, ze *zegt* 'heer' tegen haar man, maar of dat nou zo respectvol is...

Terug naar Petrus. Hij maakt verschil tussen vrouwen en mannen, spreekt ze apart toe. Moet je dat verschil wel maken? Moeten we niet helemaal stoppen met het onderscheid? Dat zou al te idealistisch zijn, denken dat je de verschillen weg kunt werken door ze te ontkennen. Waarom zou je eigenlijk mannen en vrouwen nog apart registreren, zeggen sommigen? Omdat in de sport bijna geen vrouw meer zou winnen... En omdat je, als je dat niet doet, je straks helemaal niet meer kunt onderzoeken of mannen en vrouwen een beetje rechtvaardig behandeld worden, eerlijk vertegenwoordigd zijn, evenveel verdienen in gelijke functies, enzovoorts. Er *zijn* verschillen, dat erkent Petrus. Vrouwen zijn 'kwetsbaarder dan u' zegt hij tegen de mannen, en daar kun je tegen te hoop lopen maar dat is wel een realiteit. Vrouwen worden veel vaker slachtoffer van geweld, ook van seksueel geweld en grensoverschrijdend gedrag, ze zijn in oorlogen de eersten die het slachtoffer worden. Daarmee géén rekening houden, dat is juist oneerlijk en respectloos.

Er is niks mis mee, om man te willen zijn, of vrouw. Waar het misgaat, zo besloten we op die *Life@faith*-avond, is, wanneer je *omdat je man of vrouw bent* in een mal geduwd wordt, een verwachtingspatroon. Dat je dit niet mag, of dat juist moet, *omdat* je man of vrouw bent. Van de grote dingen, beroepen waarin je niet toegelaten wordt, tot de kleine: mannen die de leiding zouden moeten nemen, vrouwen die altijd zorgzaam zouden moeten zijn, en verbindend. Ruimte voor variatie, ruimte om op je eigen manier *mens* te zijn, dat zou wat wezen.

Maar wacht – vrouwen en mannen, is dat het hele verhaal? Een kind weet – onze kinderen weten nu! – dat dat niet zo is. We hebben tegenwoordig te maken met allerlei variaties, '50 tinten paars'... Allemaal hebben we mannelijke *en* vrouwelijke eigenschappen, we kunnen allemaal zorgen als het moet, we kunnen allemaal strijden als moet, al heeft ieder eigen voorkeuren en talenten. Het is dan ook de vraag of je nog wel over mannelijke en vrouwelijke eigenschappen kunt spreken. Er is een groep mensen die niet zo duidelijk man of vrouw wil zijn, en een nog kleinere groep die echt in een verkeerd lichaam zit. En nee, dat is niet eng, dat is geen 'Auschwitz' zoals een beroemde conservatieve spreker deze week beweerde – *als je blieft*, de medische experimenten daar waren onvrijwillig en leidden meestal tot de dood, hier gaat het om ingrepen die mensen na rijp beraad heel graag willen –

onze eigen Willem van Tilburg heeft velen psychiatrisch onderzocht, en met verreweg de meesten was verder niks aan de hand. Dus ja, dat is iets van onze tijd waar Petrus ons niet direct aanwijzingen voor geeft: zoals in heel veel gevallen de praktische voorschriften in de bijbelse brieven wel erg tijdgebonden zijn. Maar de gedachte erachter, de geloofsinhoud, die kan ons nog steeds helpen.

Gaan we tot slot naar die geloofsinhoud. Want dat is mooi! Petrus zegt: mannen en vrouwen 'delen met elkaar in de genade van het nieuwe leven'. *Samen*. En nu moet ik de laatste valstrik vermijden, en die is, dat je zou zeggen: 'Het *geloof*, dat is pas belangrijk. Daarbij vallen al die verschillen weg! Laten we toch niet moeilijk doen over dit soort tijdelijke zaken...'

Ja, dat is altijd gebeurd, dat de vrouwenrechten *even* moesten wachten. Revolutionairen – en dat zijn de christenen in zekere zin ook, ze wachten op een wereld die *heel anders* is – hebben vaak gezegd, 'dat komt vanzelf als ons Grote Doel bereikt is', maar vrouwen hebben inmiddels ontdekt dat het zo niet werkt. Daar is een moeilijk woord voor,² maar je kunt de ene vorm van bevrijding niet tegen de andere uitspelen. En nou zou ik toch waarachtig denken dat Petrus daar iets van snapt. Ook hij verwacht binnenkort de wederkomst van Christus, maar hij zegt toch tegen de mannen: respecteer ook nu al de vrouwen, want doe je dat niet dan 'hindert het je gebeden', met andere woorden: het raakt aan je spiritualiteit. Mannen die christen geworden zijn, moeten hun vrouwen goed behandelen. Zo niet, dan zit het ook met je geloof niet goed. Zo direct is dat met elkaar verbonden. Aan het eind herhaalt hij het nog een keer: de Heer verliest de rechtvaardigen niet uit het oog en luistert naar hun gebeden. Dus toch een verrassende uitkomst, er is nog wat te redden van deze woorden, hoe tijdgebonden ook.

Nog een keer eenvoudig gezegd: je mag zijn wie je bent, we respecteren elkaar en erkennen *elkaars* gezag, want pas in een goede omgang met elkaar kan dat geloof waarvan we zo veel verwachten tot bloei komen. De psalmdichter wist het al: waar liefde woont, gebiedt de Heer de zegen.
Amen.

² 'intersectionaliteit', d.w.z. dat mensen op meerdere manieren verdrukking of discriminatie ervaren. Een Zuid-Afrikaanse studente op college sprak over de 'double burden', de dubbele last van zwarte Afrikaanse vrouwen: racisme, maar ook voor én na de afschaffing van de apartheid de blijvende achterstelling als vrouwen.